
KÜRESELLEŞEN DÜNYADA DİJİTAL BÖLÜNME SORUNU

DIGITAL DIVIDE PROBLEM IN GLOBAL WORLD

Çiğdem KILIÇ*

ÖZET

Bu çalışmanın konusu teknolojik ve enformatik gelişmelerin küreselleşme ile birlikte dünya halklarına sağladığı fırsatlar ve beraberinde getirdiği sorunlardır. Bunun ötesinde, küreselleşen dünyada yaşanan teknolojik gelişmelerin olumsuz bir sonucu olan “dijital bölünme” kavramı ulusal ve uluslar arası boyutta incelenerek, bu konuda ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Sonuç olarak, bilgi teknolojilerini kullanan gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin dijital bölünmeden zarar görmemesi için yapması gereken çalışmalar öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, Dijital bölünme, Bilgi teknolojisi, İnternet

ABSTRACT

The subject of this study is the opportunities provided to world nations together with the technological and informatic developments of globalization and the problems occurring due to this globalization. Aside from that, the study also covers the local and international studies of the “digital divide”- which is the negative outcome of technological developments in the global world- from both national and international perspective. Consequently, this study summarizes the actions to be taken in order for the emerging and less-developed countries not to suffer from “digital divide”.

Key Words: Globalization, Digital divide, Information technology, Internet

1. GİRİŞ

Küreselleşme, ülkeler arasındaki iktisadi, sosyal ve siyasal ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentilerinin daha iyi

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yetişkin Eğitimi Bölümü Doktora Öğrencisi, e posta: cgdmlc@gmail.com

tanınması, uluslararası ilişkilerinin yoğunlaşması gibi birbiriyle bağlantılı konuları içeren bir kavramdır. Küreselleşme çağı olarak adlandırılan yaşadığımız dönemde hemen her alanda çarpıcı değişiklikler görülmekte, karmaşık bir çevre içinde yaşama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Günümüzde daha çok insan, birbiriyle eski dönemlere oranla daha fazla bağlantı içindedir. Milyonlarca insan, farkına varmaksızın uzak mesafeler ötesinden hayatlarını değiştirmekte olan küresel ağlara takılmaktadır.

Birçok araştırmacıya göre temel anlamda küreselleşme, kökenleri 1960'larda ortaya çıkan dönüşüm ve hızlı değişimlere dayalı, politik sonuçları beraberinde getiren ekonomik bir süreçtir. Küreselleşme hareketlerinin son 30 yılda ortaya çıktığı ve hız kazandığı görülmektedir. Küreselleşme sürecinin hız kazanmasında enformasyon teknolojilerinin önemli bir rol oynadığını açıkça görülmektedir. Özellikle 70' li yıllarda hız kazanan enformasyon teknolojilerinin yükselişi ve kitle üretim ve tüketiminin krize girmesi, üretimin yapısında ciddi dönüşümler yaşanmasını beraberinde getirdi. Bilgi ve hizmet işleri / işçileri yaşanan süreçte önem kazanırken mavi yakalı işçiler ve imalat işleri eski önemlerini kaybetmeye başladı.

Bilgi ve enformasyon sektörlerinin öne çıkması sanayi toplumunun mavi yakalı işçisine olan talebi azaltmış ve belirli sektörler dışında firmalar küçülmeye başlamışlardır. Aynı zamanda bu süreç beyaz yakalı bilgi işçisine olan talebi arttırırken, milyonlarca mavi yakalı işçi istihdam sürecinin dışında kalmıştır. Yaşanan gelişmeler hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde var olan işsizlik sorununu arttırmıştır. Bilgi ve hizmet işlerinde çalışan vasıflı, eğitilmiş, yaratıcılığı yüksek bilgi işçileri bu dönüşümden kazançlı çıkan grubu oluşturmaktadır.

Liberal bakış açısı, bilgi teknolojilerinin yaygınlaşan kullanımının farklı toplumsal kesimlerin bilgi kaynaklarına ulaşımını da beraberinde getireceğini varsayar. Liberal görüşte, bu anlamda tüm toplumsal kesimlerin yeni iletişim teknolojilerine erişmesi bilgi açısından toplumsal eşitliği sağlayacağı önermesi hâkimdir. Ayrıca kitle iletişim araçlarına erişim eşitliğinin de toplumsal sorunlara aktif olarak katılan yurttaşlar topluluğunun oluşmasının temel belirleyeni olduğu iddiası dile getirilir. Bu perspektif aynı zamanda küresel ölçekte bilgiye erişimin dünya halklarının eşitliğini ve demokratikliğini sağlayacağı iddiasına dayanır. Bu açıdan İnternet, dünya kamusal alanının demokratikleşmesini ve dünya halkları arasındaki eşitsizliğin giderilmesini sağlayacak mucize iletişim aracı rolüyle donatılmıştır (Cheviron, 2006,116-117).

Küreselleşme, son yıllarda üzerinde en fazla tartışılan ve hakkında en çok kitap yayınlanan konuların başında gelmektedir. Küreselleşmenin zararlarına dikkat çeken ve gerek ülkeler gerek bölgeler arasındaki esasen mevcut olan dengesizlikleri daha da arttıran etkilerini vurgulayan yayınların yanı sıra, özellikle son yıllarda, küreselleşmenin olumlu yönlerine dikkat çekilen eserler de yayınlanmıştır.

Thomas Friedman'ın "The Lexus And The Olive Tree", John Micklethwait ve Adrian Wooldridge'in "A Future Perfect" ve Pascal Zachary'nin "The Global Me" adlı kitapları, artık herkes tarafından kabul edilen küreselleşmenin olumsuz yönlerine değinmekle birlikte, esas itibarıyla küreselleşmenin savunmasını yapan ve olumlu yönlerini vurgulayan eserler olarak dikkat çekmektedir. Bu eserlerdeki ortak nokta, küreselleşmenin sanayi devriminden bu yana dünyayı değiştiren en büyük güç olduğu ve yeni bir uluslararası sistem olarak kendisini kabul ettirdiğidir.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, yükselen yaşam standartları, teknolojik ilerleme ve bilginin daha hızlı yayılması, küreselleşmenin en belirgin faydaları arasında sayılmaktadır. Öte yandan, küreselleşmeyi sadece ekonomik alandaki faaliyetleri etkileyen bir unsur olarak görmek de yanlışır. Bu çerçevede, malların ve sermayenin serbestçe dolaşımının yanı sıra insanların daha sık seyahat etmeleri, bilgi-iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve İnternet kullanımının giderek yaygınlaşması, küreselleşmenin önde gelen itici güçleri arasında bulunmaktadır. Saydamlık da, küreselleşmenin ön plana çıkardığı kavramlar arasında yer almaktadır. Gelir dağılımının daha hakça olması, yolsuzlukların azalması, hatta siyasi özgürlüklerin ve insan haklarına saygının artması, küreselleşmeyle doğru orantılı gelişen unsurlar arasında sayılmaktadır.

Diğer taraftan, günümüzde küreselleşme içinde daha fazla yer alan ülkelerin hemen tamamı gelişmiş ülkelerdir. Bu unsur, esasen küreselleşmeye karşı yöneltilen eleştirilerin odak noktasını oluşturmaktadır. Nitekim, küreselleşmeye karşı yöneltilen eleştirilerin başında, bu ilişkiler sisteminin, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul kıldığı gelmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin marjinalizasyonuna (dışlanmasına) yol açtığı, faydalarının hem ülkeler hem de bölgeler arasında eşit olarak dağılmadığı eşitsizlikleri giderici değil, artırıcı bir rol oynadığı, küreselleşmeye yöneltilen diğer belli başlı eleştirilerdir.

Dijital Bölünme

Günümüzde küreselleşmenin ivme kazandırdığı bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (BİT) hızlı gelişmeler, uluslar arası ticaret ve kalkınma-

nın canlanması konusunda çok önemli bir rol oynamaktadır. Yine de, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklardan yeterince faydalanıldığını söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Bilgi ve teknolojiye ulaşım konusunda hem ülkeler, hem de bölgeler arasında belirgin bir eşitsizlik bulunmaktadır.

Bilgi iletişim teknolojileri ve İnternet kullanımında gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olanlar arasındaki mevcut farklılığı vurgulamak üzere kullanılan “dijital bölünme“ (digital divide) kavramı ; değişik coğrafi alanlarda sosyo-ekonomik koşullar bakımından farklılık gösteren ticari işletmeler ve bireylerin, bilgi ve haberleşme teknolojilerine (ICT – Information and Communication Technologies) erişim imkânı ile İnternet kullanım amacına yönelik geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Aytun, 2006, 2). Bu kavramın küreselleşmeyle birlikte giderek “dijital uçurum“ (digital abyss) haline dönüştüğü eleştirileri ise son yıllarda sıkça yankı bulmaktadır. Özellikle Gelişmiş Ülkelerde (GÜ) BİT’ne yapılan yatırımların büyük oranlara ulaşması ve buna paralel olarak bu teknolojilerin üretimden eğitime her alanda kullanılması, günlük yaşamı olduğu kadar ekonomik ilişkileri de etkilemiştir. Gelişmiş bilgisayarların daha düşük maliyetlerle üretilebilmeleri, firmalar arasında bilgisayar ağlarının yaygınlaşması, kişisel bilgisayarların TCP/IP ve www gibi geliştirilen yazılımlar ile ağların ağı olan İnternete bağlanması gibi ilerlemeler gelişmiş ekonomilere yeni bir dinamizm kazandırmıştır. Bu dinamizm birçok yazar tarafından *Yeni Ekonomi* olarak adlandırılmaktadır (Öztürk, 2002,127).

Gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar teknolojinin nimetlerinden yaşamlarının her alanında rahatlıkla faydalanabilirken, dünyanın geri kalan kesiminde yaşayan insanlar ne yazık ki aynı imkan ve haklardan faydalanamamaktadır. Teknolojiye ulaşımında yaşanan bu güçlükler dünya halkları arasında zaten var olan eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Bilgisayar ve İnternet teknolojilerine ulaşımında yaşanan eşitsizliklerin giderek artması nedeniyle günümüzde artık *bilgi yoksulluğu* kavramı tartışılmaktadır. Bilgi yoksulu olan ülkeler düşük hız, yüksek maliyet, yaygın İnternet dili olan İngilizcenin bilinmemesi gibi nedenlerle İnternet okur-yazarı olamamakta dolayısıyla BİT’leri aktif şekilde kullanarak en yeni bilgilere ulaşan ülkelerin eğitim, gelir ve iş bağlantıları gibi kazanımlarından da mahrum kalmaktadırlar (United Nations Development Programme (UNDP), 1999, 63). 2000 yılında ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada gibi G8 ülkeleri tarafından yapılan bir toplantı sonucunda dijital bölünme çağımızın en büyük sorunlarından biri olarak tanıtılmıştır. Öyle ki dijital

bölünme AIDS, elmas kaçakçılığı ve genetiği değiştirilmiş yiyeceklerle yapılmış savaş kapsamına alınmıştır (Ayan, 2000, 22)

Keniston'a (2003) göre genel anlamda zengin ve güçlü bireyler ile fakir ve güçsüz bireyler arasındaki ayrım olarak düşünülen dijital bölünme üzerine analitik bir inceleme yapılırsa farklı üç boyutu ortaya çıkacaktır:

Birinci bölünme; endüstrileşmiş ya da gelişmekte olan bütün ülkelerde var olan zengin, eğitilmiş ve güçlü olanlarla olmayanlar arasındadır. Örneğin ABD'de yüksek gelirli ve eğitilmiş olanlarla düşük gelirli ve az eğitilmiş olanlar arasında bilgisayar sahipliği ve İnternet erişimi gibi konularda belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

İkinci bölünme; daha az dikkat çeken lisan ve kültür alanlarındadır. Birçok ülke, İngilizce ya da bir diğer Batı Avrupa dilini konuşabilenler ile konuşamayanlar arasında bölünmüştür. Farklı kültürlere sahip olanlar, göçmenler, ya da yaşadıkları ülkenin dilini bilmeyenler eğitimde ve iş hayatında başarılı olamamaktadırlar.

Üçüncü bölünme ise; ilk ikisinden sonra kaçınılmaz olarak ortaya çıkan zengin ve fakir ülkeler arasındaki genişleyen uçurumdur.

1999 Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, büyük ölçüde kuzeyli zengin ülkelerle güneyli fakir ülkeler arasındaki açığa işaret etmektedir. Uç noktadaki örnekleri ABD ve İsviçre, Almanya, Finlandiya, İzlanda gibi Kuzey Avrupa ülkeleri oluşturmaktadır. Bu ülkelerde hane halkının telefon sahipliği %90'ın üzerindedir. Bilgisayar sahipliği ve evden internet bağlantısı ortalaması %50'nin üzerindedir. Diğer uç noktada ise Afrika'nın büyük kısmı, Güney Amerika'nın büyük kısmı, Güney Asya, Çin, Endonezya; kısacası dünyanın %80'i bulunmaktadır. Bunların telefon hizmetinden yararlanabilme oranı ise %3 ve altındadır. Evde bilgisayar sahipliği %1-2, evden İnternet bağlantısı ise bu oranın yarısı kadardır (Aytun, 2006, 2)

Dijital Bölünmenin Giderilmesi için Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Pak'a (2002, 1) göre bilişim felsefecilerinin dikkat çektikleri en önemli husus, dijital bölünmenin sömürgeciliğin yeni biçimlerini, yeni bir tür ırkçılığı körüklemeye olasılığıdır. Aynı düşünürler bu nedenle söz konusu eşitsizliğe karşı çıkılması, yayılmasının önlenmesi ve nihai hedef olarak da tümüyle ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Farklılıkları ortadan kaldırmayan, uluslararası hukuku, uluslararası kuruluşları dikkate almayan, "ötekileri" önemsemeyen anlayış, mutluluk ve refah getirmek yerine, düşmanlıkları ve farklılıkları daha çok besleyecektir; bir "devrim"e

değil, küresel sorunlara yol açacak ve insanlığı derinden sarsacak bunalımlara sebep olacaktır(Canbay ve ark., 2003, 88).

OECD (2001) tarafından bildirildiğine göre, OECD üyesi ülkeler çeşitli yollarla sayısal eşitsizliği gidermeye çalışmaktadırlar. Uygulamaya konulan bu politikalar;

- * Genel politikalar,
- * Bireylere ve hanelere teknolojinin yaygınlaştırılması,
- * İşyerlerine teknolojinin yaygınlaştırılması,
- * Devlet geliştirme ve uygulama projelerinin başlatılması,
- * Eğitim ve öğretim girişimlerinin başlatılması ve
- * Uluslararası işbirliği oluşturulması olarak gruplandırılmaktadır.

Genel politikalar evrensel hizmet fonu oluşturulması veya çeşitli kesimlere yönelik hizmetlerin yaygınlaştırılması için fonlama mekanizmalarını içermektedir. Bireylere ve hanelere yönelik teknoloji yaygınlaştırma programları ise; bilgisayar, telekomünikasyon ve internet hizmetlerinin maliyetini düşürmeye yönelik uygulamaları içermektedir. Örneğin, kütüphane ve diğer kamusal kurumlara ve okullara internet bağlantılarının sağlanması yanında, farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalar ikinci grup politikalar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Başta küçük ve orta ölçekli işletmeler olmak üzere, işyerlerine internet ve telekomünikasyon hizmetlerinin ucuz yollarla götürülmesi politikalarıysa üçüncü gruba girmektedir. Devlet tarafından daha yaygın erişim için başlatılan özel uygulamalar yanında, devletin örnek oluşturmak amacıyla hizmetlerini internet üzerinden vermesine yönelik çalışmalar da dördüncü grup politikalar arasında değerlendirilmektedir. Eğitim ve öğretim politikaları, bilgisayar ve internet okuryazarlığını artırmaya yönelik araçlar arasında bulunmaktadır. Uluslararası işbirliği çalışmalarıysa, devletlerin uluslararası alanda sayısal bölünmeyi gidermeye yönelik politikalarını içermektedir (akt; Aytun, 2006, 3).

Küresel bağlamdaki dijital bölünme sorunu uluslararası zirvelerde tartışılmakta ve çeşitli çözüm önerileri sunularak uluslararası bir politika oluşturulmaya çalışılmaktadır. Birleşmiş Milletler, G8 ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar küresel boyutlardaki dijital bölünmenin azaltılabilmesi için çeşitli inisiyatifler geliştirmişlerdir. Bu inisiyatifler; G8 Digital Opportunities Task Force, UN ICT Task Force, World Bank Digital Bridges

Task Force (GBDe) ve Global Digital Divide Task Force (WEF) gibi oluşumlardır. Ülke içindeki evrensel hizmet tanımının uluslararası alana uyarlanması, bu inisiyatiflerin temel hedefini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği aday veya katılım sürecindeki ülkelerin bilgi toplumuna hazırlanan bilmeleri için "e-Europe +" çerçevesinde internet kullanımı ve BİT altyapısını iyileştirmek için bir eylem planı hazırlamıştır. Bu eylem planı aynı zamanda bu ülkelerdeki dijital uçurumun azaltılmasını da kapsamaktadır (Tübitak Bülteni, 2002, 2)

Mart 2002’de Dünya Telekomünikasyon Kalkınma Konferansı (WTDC) İstanbul’da toplanmıştır. Yayınlanan deklarasyonda telekomünikasyon hizmetlerinde rekabetin önemini vurgulanmış, GÜ’ler ve GOÜ’ler arasındaki dijital açığa dikkat çekilerek bu açığın giderilmesinin gerekliliği bir kez daha ifade edilmiştir. Evrensel hizmetin anahtar rolüne değinilen deklarasyonda, özel sektör ve kamu ilişkisinin geliştirilmesi gereği üzerinde durulmuş ve BİT alanında gençlerin desteklenmesi gündeme getirilmiştir (Öztürk, 2002,128).

Dijital Bölünmede Türkiye’nin Yeri

Bilgi toplumu ve ekonomiyle ilişkili bir çok sıralamada Türkiye, genellikle gelişmekte olan ülkeler arasında iyi bir durumdadır. Örneğin, Rodriges ve Wilson’un (2000) 108 ülke için hesapladığı BİT indeksi değerlerine göre Türkiye, Macaristan, Yunanistan, Polonya, Suudi Arabistan, Arjantin, Şili ve Bulgaristan gibi ülkelerin ardından 62. Sırada yer almaktadır. ABD’nin indeks değerinin 100.00 olduğu sıralamada, Türkiye’nin indeks değeri 9,57’dir (Öztürk, 2002, 130).

Türkiye’de internet kullanım düzeyi AB ülkelerine göre çok düşüktür. Uzun yıllar Türk Telekom’un sahip olduğu tekel konumu ile internet erişiminde yaşanan düşük hız ve fiyat sorunu internet kullanımının yaygınlaşmasındaki en büyük engel olmuştur. 2004 yılında geniş band internet altyapısında sağlanan gelişmeler ile okullara internet bağlantısının sağlanmasının da etkisiyle internet kullanımında artış gerçekleşmiştir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TUİK) 2009 yılında yaptığı “Hane Halkı Bilgisayar Teknolojileri Kullanım Araştırması Sonuçları”na göre Türkiye’de hanelerin % 30,0’ı İnternet erişimine sahiptir. Bu oran, 2007 yılında 19,7 idi. Yine bu araştırmaya göre bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu, 16-24 yaş grubudur. Bu oranlar tüm yaş gruplarında erkeklerde daha yüksektir. Eğitim durumuna göre incelendiğinde ise yüksekokul, fakülte ve lisansüstü mezunları en yüksek bilgisayar ve İnternet kullanım

oranlarına sahiptir. Görüldüğü üzere bilişim teknolojilerini kullanım oranları yaşa, cinsiyete ve eğitim durumuna göre değişiklik göstermektedir.

Bunların ötesinde internetin ne için kullanıldığı da büyük önem taşımaktadır. TÜİK 2009 verilerine göre, İnternet kullanan bireylerin % 72,4'ü e-posta göndermek-almak, % 70'i gazete ya da dergi okumak, % 57,8'i sohbet odalarına mesaj ve anlık ileti göndermek, % 56,3'ü oyun, müzik, film, görüntü indirmek ya da oynatmak için İnterneti kullanmıştır. Oysa aynı internet gelişmiş ülkelerde daha çok araştırma, kütüphane ve veri toplama amacıyla kullanılmaktadır.

Türkiye'de düşük gelirli ailelerle yüksek gelirli aileler arasındaki farklara ilave olarak bölgeler ve eğitim düzeyleri arasında da önemli farklılıklar gözlenmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bilgisayar sahibi olma oranı %1,2 ile en düşük iken Marmara Bölgesinde bu oran Türkiye ortalamasının yaklaşık % 5'in üzerindedir. Ayrıca en yüksek eğitim görmüş olan gruplar arasında da internet kullanımı oranı bire yirmidir (Ersöz ve Meral, 2007, 260-262). Rakamlardan da anlaşılacağı üzere Türkiye'de hane halkları arasında gerek bilgisayar kullanımı ve sahipliği, gerek internet ulaşımı çok düşük düzeydedir. Dijital bölünme küresel boyutlarda etkiler yaratmasının yanı sıra, ülke içinde bölgeler arasında da ciddi uçurumlara sebep olmaktadır.

2. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bilgi teknolojilerini kullananların küreselleşme sürecinde avantaj kazanması ve bu teknoloji ve alt yapıya sahip ülkelerin gelişmiş ülkeler olması aradaki farkı açmaktadır. Küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkelerde de az gelişmiş ülkelerde de bu sürece tepkiler yükselmekte ve içe kapanmaya yönelik sesler gelmektedir. Milliyetçi partilerin ve ırkçı hareketlerin yükselişine bu süreçte tanık olunmaktadır. Gelişmiş ülkelere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik olarak dolaylı ve doğrudan yardımların artması küresel huzursuzlukları azaltmada izlenebilecek bir yoldur. Bunun örnekleri de son dönemde sıkça görülmektedir. Ancak dışarıdan gelebilecek yardımlar gittikçe büyüyen eşitsizliği gidermede çok etkin bir yöntem olamayacaktır. Dijital uçurumun önlenmesinde en önemli unsurlar; kültür, eğitim, üretim ve yönetimdir. Bunların arasında en önemlisi olan eğitim hususunda “yaşam boyu öğrenme”, ülke, kurum ve kuruluşlar açısından rekabette avantajın temel anahtarı olacaktır. Teknoloji sürekli değişmekte ve gelişmektedir. İnsanların gelişen teknolojiye ayak uydurabilmesi ve bilgi fakiri olmaması için onların teknolojik gelişmelerden haberdar edilmeleri

gereklidir. Hangi ülke olursa olsun dijital uçurumu en aza indirmek için oluşturulan politikalar eğitim alanını mutlaka içermeli, insanlara bilgi teknolojilerini nasıl daha verimli bir şekilde kullanacakları öğretilmelidir.

Rodriguez ve Wilson'a göre (2000) bilgi toplumunun temel gereklerinden biri olan rasyonelleşmenin yaşam biçimi haline getirilmesi dijitalleşme olgusunu hızlandıracak etkenlerden biridir. Çünkü BİT' nin bir bütün olarak ekonomik ve sosyal yaşama nüfuz edebilmesi için, kişisel bilgisayar ve internet ağları kadar, demokratikleşme ve bireysel özgürlükler gibi alt-yapılar gereklidir (Öztürk, 2002, 136).

Avrupa Komisyonunda rekabet, ekonomik analiz, göstergeler gibi alanları takip eden bölümün başkanlığını yürüten Uğur Müldür'e göre "bilgi toplumu önündeki teknolojik faydaki kırılma, bilgi toplumuna yatırım yapan ve yapamayan ülkeler arasında olacaktır"(Erdikçi, 11.03.2001). Kısa vadeli yatırımlar olarak, internete kamusal erişimi arttıracak olan kütüphane, okul vb. halka açık mekanlarda internet erişiminin sağlanması ve kamusal erişim noktalarının oluşturulması sayılabilir. Uzun vadede ise bilişim ve iletişim teknolojilerinin altyapısına yeterli yatırım yapılması ve internet erişimini ucuzlatarak herkes için ulaşılabilir kılınması söylenebilir (Uçkan, 2003).

Emiroğlu'na (2007, 335) göre ülkemiz açısından "Bilgi Toplumu"na geçişte üç önemli basamak vardır;

- * Toplumun tüm kesimlerini kapsayan ve herkesin aktif katılımını sağlayan bir strateji geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
- * Ulusal strateji geliştirilmeli, değişime ve bilgi paylaşımına açık kavramsal çerçeve ve yönetsel model oluşturulmalıdır.
- * Ekonominin öncü sektörlerinin işbirliğine, ağ oluşumuna, bilgi ve belge dolaşımına uygun bir altyapı sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, eğer bir küreselleşme varsa, bütün bu değişen ve gelişen yapılar karşısında ülkeler aynı gemide olduklarının bilincinde olmalıdırlar ve politik kararlarını sadece kendileri için değil, bütün dünya insanları için almalıdırlar. Bilgi teknolojilerinin ekonomik alana etkisi olarak sıralanan üretimde verimliliğin artması, ulaşım ve taşıma maliyetlerinin azalması, yeni ürünler sunma, teknolojinin kendisinin bir iktisadi değer olarak alım-satıma konu olması bir yandan insanlık için fayda yaratan faaliyetler olarak değerlendirilebilirken diğer yandan kapitalist sistemin silahlarının daha da kuvvetlenmesi olarak algılanabilir. Teknolojik ve enformatik gelişmeler tarihsel süreçten görülebileceği gibi, avantajlarının yanı sıra de-

zavantajlar da taşırılar. Küreselleşmenin pozitif yanlarını yadsımsızın, beslediği kapitalist sistemin olumsuzluklarının bilgi temelli ekonomide veya bilgi temelli dünyada daha da güçlenebileceği dolayısıyla dezavantajlı sınıf veya toplumların bu olası tehditlere hazırlıklı olmaları gerektiği açıktır. İnsanlık bilgi ve teknolojiyi egemen sınıfların çıkarlarına hizmet etmekten çıkarıp, bir eğitim, dayanışma ya da doğru değerler için mücadele aracı haline getirebildiği ölçüde gerçek anlamda bir bilgi toplumu yaratabilecektir.

3. KAYNAKÇA

- Adaçay, F.R. (2007) (Ocak, 2008). Enformasyon Emperyalizmi: Bilgi Ekonomisi. (Online erişim: 19.1.2010) <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/>
- Aytun, C. (21-23 Aralık 2006). Enformasyon Toplumunda Dijital Bölünme Kavramının Anlamı ve Önemi. 11. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirisi. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi. Ankara, 2-3.
- Canbay, C., İter, K. (2003). Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi. TBD Bilişim Dergisi. Yıl: 32. Sayı:88
- Chevron, N.T. (Eylül 2006). Medya Okuryazarlığı : Erişim Sorunu, Seyirselleşme ve Sansasyonelleşme. 1. Medya Okuryazarlığı Konferansı Bildirileri. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 116-117.
- Emiroğlu, B.G. (8-10 Kasım 2007). Türkiye’de ve Dünya’da Bilgi Toplumu ve Ekonomisi: Süreçler ve Değişimler. 12. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirisi. Bilkent Üniversitesi. Ankara, 333-337.
- Erdikçi, Ş. (11.03.2001). Zaman Gazetesi. “Dijital Uçurum Büyüyor”.
- Ersöz, S., Meral, P.S. (2007). Medya Okuryazarlığı. İnternet Okuryazarlığı ve Dijital Uçurum. Editör: Nurçay Türkoğlu, Melda Cinman Şimşek. Kalemus Yayınları: İstanbul, 247-263
- Keniston, K. (2003). Four Digital Divides, (Online erişim: 21.1.2010) <http://dandelion-patch.mit.edu>
- Öztürk, L. (2002). Dijital Uçurumun Küresel Boyutları. Ege Akademik Bakış, Ege Üniversitesi, 2(1), 127-136.
- Pak, N. K. (Şubat 2002). Bilim, Teknoloji ve Ekonomide Evrensel Açılımlar; 2002 ve Sonrası için Yeşeren Umutlar. İşveren Dergisi.
- TÜBİTAK-BİLTEN (2002). "Instruments to Combat Digital Divide: An Evaluation Based on the Turkish Experience".

OECD (2001). Understanding The Digital Divide, OECD Publications, Paris. (Online erişim: 21.1.2010) <http://www.oecd.org/>

Uçkan, Ö. (Haziran 2003). E-Devlet, E-Demokrasi, E-Yönetişim Modeli: Bir İlkesel Öncelik Olarak Bilgiye Erişim Özgürlüğü. Stradigma.Com. Aylık Strateji ve E-Analiz Dergisi. Sayı:5. <http://www.stradigma.com/> (Online erişim: 09.03.2010)

UNDP (1999). Human Development Report 1999, 12 July 1999, New York ,63.

* * * *